

Osip Mandelsztam (2/14 stycznia 1891 w Warszawie - 27 grudnia 1938 w łagrze tranzytowym pod Władywostokiem)

Ten rosyjski Żyd-poeta z carskiej Warszawy,
ofiara nieludzkiej rewolucyjnej wrzawy,
pisał dla dni przyszłości,
pisał dla swej miłości,
dzięki Nadzieździe zaznaje pośmiertnej sławy.

(ebs)

Osip Emiljewicz Mandelsztam - rosyjski poeta i prozaik pochodzenia żydowskiego. Jeden z głównych przedstawicieli akmeizmu. Ofiara wielkiego terroru w ZSRR.

<https://www.youtube.com/watch?v=HzcCFr0WWdY&t=16s>

Osip Mandelsztam urodził się 14 stycznia 1891 (2 stycznia wg kalendarza juliańskiego) w Warszawie (będącej wtedy pod zaborem rosyjskim) w rodzinie żydowskiej. Był synem dobrze prosperującego kupca handlującego wyrobami skózanymi, i nauczycielki muzyki. W dzieciństwie pobierał nauki w swym domu, pod kierunkiem guwernantek oraz nauczycieli.

W latach 1907-1908 odbył podróż do Paryża (studiował na Sorbonie), później do Niemiec, gdzie w latach 1909-1910 studiował klasyczną literaturę francuską na uniwersytecie w Heidelbergu. Od 1911 do 1917 studiował filozofię na uniwersytecie w Sankt Petersburgu, której jednak nie ukończył.

Jako poeta debiutował w 1910, w piśmie "Apollon". Sławę zyskał trzy lata później zbiorem wierszy "Kamień", a wydany w 1922 tom "Tristia" umocnił jego pozycję w środowisku poetów. Inspiracją wierszy z tego okresu była przede wszystkim kultura antyku oraz mistyczny świat dawnej kultury rosyjskiej. Napisany przez niego w 1913 i wydany w 1919 manifest "Świt akmeizmu" określał ramy tej poezji.

W twórczości Mandelsztama pojawiały się również wątki judaistyczne, choć on sam nie był praktykującym żydem, a niekiedy do religii tej odnosił się nawet z niechęcią. Tom "Wiersze" (1928) był ostatnim wydanym za życia poety z tego nurtu.

Z początkiem lat 30. Mandelsztam zwrócił się ku prozie. W 1933 ukończył ostatnią książkę "Podróż do Armenii", będącą poetyckim opisem autentycznej wyprawy na Kaukaz, jaką Mandelsztam odbył wraz z żoną we wczesnych latach 30. Była to podróż - zgodnie z historiozofią poety - do źródeł czasu. Mandelsztam wierzył, że kultury Kaukazu i Czarnomorza są jak księgi, z których uczyli się pierwsi ludzie.

Pisane przez niego później wiersze nie mogły już zostać wydane ze względu na wszechobecny stalinowski terror. Dużą część utworów napisanych pod koniec życia poety przechowała i uchroniła przed zapomnieniem jego żona. Początek światowej sławy Osipa rozpoczął się dopiero w latach siedemdziesiątych XX w., za sprawą wdowy, Nadzieźdy Mandelsztam, opisującej w swojej książce "Nadzieja w beznadziei" los swego zmarłego męża. Ocalone wiersze złożyły się na "Woroneskie zeszyty".

Obecnie Osipa Mandelsztama stawia się - obok Borysa Pasternaka, Anny Achmatowej, Mariny Cwietajewej i Iosifa Brodskiego - na panteonie największych poetów rosyjskich XX wieku.

W latach 1934-1937 Mandelsztam przebywał na zesłaniu, na osobisty rozkaz Józefa Stalina, początkowo w Czerdynie, a później w Woroneżu. W maju 1938 Mandelsztam został ponownie aresztowany i skazany na pięć lat pobytu w obozie za działalność antyrewolucyjną. Nie było jednak szans, by przeżył wyrok. Był bowiem u skraju fizycznej wytrzymałości i trudność sprawiało mu samo utrzymanie się na nogach.

Zmarł 27 grudnia 1938 w łagrze tranzytowym Wtoraja Rieczka (Вторая Речка) pod Władywostokiem (Rosyjska Federacyjna SRR) w drodze na Kołymę. Jako oficjalną przyczynę śmierci podano zawał serca. Ciało złożono we wspólnej mogile.

<https://www.youtube.com/watch?v=kLriAH0pevI>

Na język polski tłumaczony m.in. przez Stanisława Barańczaka, Marię Leśniewską, Ryszarda Przybylskiego, Jarosława Marka Rymkiewicza, Adama Pomorskiego, Jerzego Pomianowskiego, Zbigniewa Dmitrocę...

<https://www.youtube.com/watch?v=Uz-sSKTg9TU>

Jego tłumacze na język niemiecki to m.in. Paul Celan i Ralph Dutli (szwajcarski pisarz, poeta, eseista i tłumacz).